

2. Apanasenko G. L., Naumenko R. G. (1988) Somatic health and maximal aerobic capacity of the individual // Theory and Practice of Physical Culture. - №4. - P. 29-31.
3. Vasilenko A. M. (1980) Maximum oxygen consumption as a criterion for human resistance to hypoxia, hyper- and hypothermia // Space Biology and Aerospace Medicine. - №. 6. - P. 3-10.
4. Volkov V.L. (2008) Fundamentals of the theory and methods of physical training of student youth: A textbook. - K.: "Education of Ukraine". - 256 p.
5. Gorbula V. O., Gorbula V. B. (2005) State of health, physical fitness and motivation for physical education of ZNU students // Pedagogy, psychology and medical-pedagogical problems of physical education and sports. - №24. - P. 47-51.
6. State tests and standards of assessment of physical fitness of the population of Ukraine, Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of January 15, 1996., №. 80, Kyiv. - 31 sec.
7. Yednak V. (1997) Substantiation and selection of tests for the assessment of the level of physical fitness of youth students of groups of general physical training of the main department of high schools // Mat. 1st All-Ukrainian Conference of Postgraduate Students in the Field of Physical Culture and Sports, Lviv. - P. 64-66.
8. Health of the population of Ukraine and activity of medical establishments of the system of health protection of Ukraine in 1990-1999. Statistical and analytical reference book. - K., 2000. - 205 p.
9. Kuznetsova O. (2004) Influence of physical culture on the health of students of economic specialties during their education in high schools // Mat. scientific practice. Conf. "Actual Problems of Development of the Sport for All Movement in the Context of European Integration of Ukraine", Ternopil. - P. 301-302.

УДК 796.011:37:022.258:[-057.87:373.5]

Масол В.В., Тимчик М. В.
Інститут проблем виховання НАПН України
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, м. Київ

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИХОВАННЯ РІШУЧОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ

У статті висвітлено теоретичні аспекти виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою. Із цією метою проаналізовано організаційно-педагогічні умови, зміст, форми і методи виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою в закладах загальної середньої освіти. Розкрито значення занять фізичною культурою та спортивно-масовою роботою у контексті виховання рішучості старшокласників. Встановлено, що уміле застосування у закладах загальної середньої освіти організаційно-педагогічних умов, змісту, форм і методів спрямованих на формування вольових та фізичних якостей особистості сприяє підвищенню в учнів старших класів фізичної підготовленості, вихованню рішучості, дисциплінованості та інших важливих особистісних якостей. Також з'ясовано, що дослідження є необхідним, оскільки в учнів шкільного віку знижується інтерес до занять фізичною культурою, тренувань у спортивних секціях та за місцем проживання.

Ключові слова: виховання рішучості, рішучість, старшокласники, фізична культура, спортивно-масова робота.

В.В. Масол, Н.В. Тимчик. Теоретические аспекты воспитания решимости старшеклассников в процессе занятий физической культурой. В статье освещены теоретические аспекты воспитания решительности старшеклассников в процессе занятий физической культурой. С этой целью проанализированы организационно-педагогические условия, содержание, формы и методы воспитания решительности старшеклассников в процессе занятий физической культурой в учреждениях общего среднего образования. Раскрыто значение занятий физической культурой и спортивно-массовой работой в контексте воспитания решительности старшеклассников. Установлено, что умелое применение в учреждениях общего среднего образования организационно-педагогических условий, содержания, форм и методов направленных на формирование волевых и физических качеств личности способствует повышению в учащихся старших классов физической подготовленности, воспитанию решительности, дисциплинированности и других важных личностных качеств. Также установлено, что исследование является необходимым, поскольку в учащихся школьного возраста снижается интерес к занятиям физической культурой, тренировкам в спортивных секциях и по месту жительства.

Ключевые слова: воспитание решительности, решительность, старшеклассники, физическая культура, спортивно-массовая работа.

V.V. Masol. N.V. Tymchyk. Theoretical aspects of the development of high school students' resolve in the process of physical education. The article highlights the theoretical aspects of the development of decisiveness of high school students in the process of physical education. For this purpose, the organizational and pedagogical conditions, the content, forms and methods of raising the resolve of high school students in the process of physical education in institutions of general secondary education are analyzed. The importance of physical education and mass sports in the context of educating the determination of high school students is revealed. It has been established that the skillful application of organizational and pedagogical conditions, content, forms and methods in the institutions of general secondary education aimed at the formation of the volitional and physical qualities of the person helps to increase physical fitness in high school students, foster decisiveness, discipline and other important personal qualities. It was also established that the study is necessary, since interest in physical education, training in sports sections and in the community decreases in school-age students.

Studying the theory and practice of nurturing the determination of high school students in the process of physical education gives reason to believe that under the present conditions this problem is paid little attention in the institutions of general secondary education. Also, the need to study the theoretical aspects of fostering determination, organizational and pedagogical conditions, content, forms and methods due to the gradual decline in students' motivation to exercise physical education, sports and mass work, which leads to inferior physical development and formation of senior students.

Key words: education of determination, determination, high school students, physical culture, sports and mass work.

Постановка проблеми. Сучасні українські реалії, зокрема реформування всієї освітньої сфери, смислово-ціннісним пріоритетом виступає виховання вольових якостей, забезпечення фізичної підготовленості та здоров'я учнівської молоді як майбутніх захисників Вітчизни, що актуалізує потребу підвищення ефективності виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою.

Вивчення теорії та практики щодо виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою дає підстави вважати, що за сучасних умов даній проблемі приділяється незначна увага в закладах загальної середньої освіти. Також, необхідність дослідження теоретичних аспектів виховання рішучості, організаційно-педагогічних умов, змісту, форм і методів зумовлене поступовим зниженням в учнів інтересу до занять фізичною культурою, спортивно-масової роботи, що веде до неповноцінного фізичного розвитку й формування старшокласників як особистостей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення наукової літератури дає змогу узагальнити досвід та результати попередніх досліджень. Встановлено, що останніми роками здійснено ряд досліджень, присвячених окремим аспектам вирішення проблеми виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою. Це, насамперед, дослідження основ виховання вольових якостей (А. Артюшенко, Д. Бінецький та інші), виховання цілеспрямованості учнівської молоді засобами фізкультурно-оздоровчої діяльності (Н. Касіч, М. Тимчик), вивчення теоретичних аспектів ролі виховання у формуванні особистості старшокласників (І. Бех, М. Зубалій, О. Остапенко та інші), виховання прагнення до самостійності засобами спортивно-ігрової діяльності (Д. Бінецький) та ін. Вивчення теоретичних основ досліджуваного феномену засвідчує, що на сьогодні накопичено певний досвід виховання вольових якостей учнівської молоді, однак проблема виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою за сучасних умов досліджена недостатньо тощо.

Мета дослідження – розкрити теоретичні аспекти виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із найважливіших завдань сучасної української школи є вирішення проблеми зміцнення і збереження здоров'я учнів, формування моральних та вольових якостей. Особливо це актуально щодо дітей старшого шкільного віку. При чому, як свідчать результати досліджень українських вчених (Д. Бінецький, Ж. Дьоміна, М. Зубалій, Н. Касіч, О. Тимошенко, М. Тимчик та інші) традиційна система фізичного виховання не гарантує учням освоєння життєво важливих цінностей фізичної культури через недостатній обсяг рухової активності. Згідно з цим, на думку авторів, основна причина даної проблеми криється у недостатній мотивації старшокласників до уроків фізичної культури, яка проявляється у відсутності рішучості, цілеспрямованості, самостійності, пасивному відношенні до занять фізичними вправами тощо.

Загально відомо, що заняття фізичною культурою сприяють формуванню в старшокласників вольових та фізичних якостей тощо. Тим більше, аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що старший шкільний вік є важливим в житті кожного учня й активно впливає на подальше його життя. Тому, зібраний і проаналізований фактичний матеріал дозволяє встановити, що у даному віці ефективно формуються такі вольові якості як рішучість, цілеспрямованість, витримка, сміливість та інші. При чому, сенситивність даного віку щодо виховання рішучості зумовлена інтеграцією мотивів, емоційністю старшокласників, які прагнуть долати труднощі в освітній та спортивній діяльності, оцінюють своє оточення, вчинки та дії однолітків, аналізують власну діяльність, формують під час занять фізичною культурою та спортом самооцінку та самоцінність тощо [1; 6; 7].

Досліджуючи рішучість Л. Рубенштейн зазначає, що це вольова якість, яка проявляється в самому прийнятті рішення, полягає у швидкості та впевненості, з якою приймається рішення та твердості, з якою воно зберігається, на противагу тим коливанням, котрі виявляє нерішуча людина. На думку вченого, однією з найважливіших особливостей формування досліджуваного феномена є залежність діяльності у процесі якої проявляється імпульсивність й обдуманість. Оскільки афект та інтелект мають фундаментальне значення щодо виховання вольових якостей старшокласників [7].

Також, у контексті нашого дослідження важливим є бачення Е. Біспен, яка у процесі власного дослідження визначила, що ключовою вольовою якістю спортсменів та учнівської молоді є рішучість. Узагальнюючи наукові праці учена акцентує, що досліджувана проблема посідає важливе місце, адже у процесі ігрової діяльності спортсмени мають змогу формувати важливі вольові якості. Тому є підстави вважати, що старшокласникам для досягнення поставленої мети у процесі занять фізичною культурою та спортом потрібно проявляти не лише технічну майстерність та фізичну підготовленість, а й високо розвинені вольові якості (сміливість, рішучість); вміти вести безкомпромісну боротьбу, долати посилені труднощі, доводити розпочату справу до логічного кінця. Як зазначає педагог, прояв рішучості має деякі специфічні особливості й проявляється в активних єдиноборствах з гравцями команди противника; умінні вести силову боротьбу; здатності своєчасно приймати рішення у відповідальні моменти гри і без вагань їх реалізовувати; прагненні грати та йти на загострення гри; виконанні ризикованих прийомів тощо [2].

У зв'язку з викладеним вище, на нашу думку, під час виховання рішучості старшокласників слід опиратися на дослідження Н. Касіч, яка у процесі експериментального дослідження довела ефективність чотирьохетапної процесуальної схеми сходження особистості, щодо виховання вольових якостей учнівської молоді у процесі фізкультурно-оздоровчої

діяльності. Згідно з цим ми погоджуємося з педагогом, що методика виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою має бути орієнтована на розв'язання таких завдань як: поглиблення знань старшокласників про рішучість як важливу вольову якість; розвиток емоційно-ціннісної сфери особистості (формування у старшокласників мотивації до занять фізичною культурою); здатність учнями старших класів приймати значущі рішення та самостійно виконувати їх у процесі занять фізичною культурою, уміння рішуче діяти й володіти собою та своїм тілом під час виконання фізичних вправ; виявлення старшокласниками рішучості у практичній діяльності [5].

Далі з'ясуємо, які організаційно-педагогічні умови виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою є ефективними. Орієнтуючись на наукові праці Д. Бінецького, який досліджував проблему виховання вольових якостей учнів засобами фізичної культури встановлено, що дієвими в освітньому процесі є такі організаційно-педагогічні умови як підвищення мотивації школярів до самостійності в процесі занять спортивними іграми; удосконалення змісту, методів та організаційних форм спортивно-ігрової діяльності учнів для формування рішучості, самостійності в процесі занять спортивними іграми; набуття старшокласниками практичного досвіду самостійних занять спортивними іграми та розвитку в них активності до таких занять тощо [3].

Як свідчать дані М. Тимчика та Н. Касіч під час виховання таких вольових якостей як рішучість, дисциплінованість та цілеспрямованість, слід уміло підбирати зміст, форми і методи фізичної культури, оскільки від цього залежить освітній результат. У зв'язку з викладеним вище педагоги пропонують використовувати під час занять фізичною культурою такі форми фізкультурно-оздоровчої роботи як: оздоровче плавання; фітнес; спортивно-ігрову діяльність та змагання, які передбачають урахування інтересів та бажань старшокласників [4]. У той же час слід зазначити, що використання даних форм буде ефективнішим у поєднанні з такими методами виховання рішучості як: переконання, створення ситуацій успіху та подолання труднощів, дискусії, заохочення, доручення тощо [9].

Шляхом аналізу психолого-педагогічних джерел із проблеми дослідження також з'ясовано, що від рівня вихованості у старшокласників рішучості залежить успішність в освітній та спортивній діяльності [8].

Висновки. Таким чином, матеріали здійсненого дослідження дозволяють узагальнити теоретичні аспекти виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою. Це дає підстави припускати, що ефективність досліджуваного феномену залежить від реалізації чотирьохетапної процесуальної схеми сходження особистості; упровадження дієвих організаційно-педагогічних умов, змісту, форм і методів тощо. Також вдалося зафіксувати, що учням старших класів для досягнення поставленої мети та розв'язання освітніх завдань у процесі занять фізичною культурою та спортом потрібно уміти проявляти не лише технічну майстерність та фізичну підготовленість, а й необхідні вольові якості (рішучість, сміливість, цілеспрямованість, дисциплінованість та інші).

Перспективи подальшого дослідження. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Перспективним може бути вивчення: особливостей виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою; організаційно-педагогічних умов виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою; гендерних особливостей у контексті даної проблематики тощо.

Література:

1. Бех І.Д. Виховання особистості : підручник / Бех І.Д. – К.: Либідь, 2008. – 848 с.
2. Биспен Е.Р. Воспитание смелости и решительности в процессе спортивной тренировки футболистов 13-15 лет: автореф. ...дисс. канд. пед. наук / Е.Р. Биспен. – ГДОИФК. СПб., 1992. – 23 с.
3. Бінецький Д.О. Виховання в молодших підлітків прагнення до самостійності у процесі спортивно-ігрової діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Д. О. Бінецький. – К., 2019. – 22 с.
4. Касіч Н. П. Сучасний стан виховання цілеспрямованості старших підлітків у фізкультурно-оздоровчій діяльності / Н. П. Касіч, М. В. Тимчик // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць. - Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. - Вип. 3К (97). - С. 235-239.
5. Касіч Н.П. Виховання цілеспрямованості старших підлітків у фізкультурно-оздоровчій діяльності : автореф. дис.... канд. пед. наук : 13.00.07 / Н.П. Касіч. – К., 2019. – 21 с.
6. Пилипенко В.М. Теоретичні аспекти фізичного виховання курсантсько-студентської молоді засобами футболу / В.М. Пилипенко, М.В. Тимчик // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури: фізична культура і спорт»: зб. наукових праць / За ред. О.В. Тимошенка. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. – Випуск 4 (98) 18. – С. 124–126.
7. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии [сост. К. А. Абульханова-Славская, А. В. Брушлинский] / С. Л. Рубинштейн. – М.: Педагогика, 1989. – Т. 1. – 1989. – 485 с.
8. Тимчик М. В. Фізичне виховання підлітків у позакласній роботі загальноосвітніх навчальних закладів / М. В. Тимчик, Г. А. Коломоець, Ю. Є. Докукіна. – Кіровоград, Імекс-ЛТД. – 2014. – 242 с.
9. Тимчик М.В. Фізичне виховання старших підлітків у процесі спортивних ігор у загальноосвітніх навчальних закладах / М.В. Тимчик // Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал Матеріали звітної науково-практичної конференції. – Івано-Франківськ, НАІР. – 2013. – С. 437-440.

References

1. Bekh I.D. Vykhovannia osobystosti : pidruchnyk / I. D. Bekh. – K. : Lybid, 2008. – 848 s.
2. Bispen E.R. Vospitanie smelosti i reshitel'nosti v protsesse sportivnoy trenirovki futbolistov 13-15 let: avtoref. ...diss. kand. ped. nauk / E.R. Bispen. – GDOIFK. SPb., 1992. – 23.

3. Binetskyi D.O. (2019) Vykhovannia v molodshykh pidlitkiv prahnennia do samostiinosti u protsesi sportyvno-ihrovoi diialnosti : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.07 / D. O. Binetskyi. – K., 2019. – 22 s.
4. Kasich N. P. Tymchuk M. V. (2018). "The modern state of education of purposefulness of senior teenagers in physical and health activity". Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University. Series 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports)- Iss. 3K (97). Pp. 235-239.
5. Kasich N.P. (2019). "Development of dedication to purpose in senior teenagers in the process of physical education and recreation activities". K. 21 p.
6. Pylypenko V.M. Tymchuk M. V. (2018). "Theoretical aspects of the physical education of cadet-student youth by means of football". Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University. Series 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports) Iss. 4 (98) 18. Pp.. 124–126.
7. Rubinshteyn S. L. Osnovy obschey psihologii [sost. K. A. Abulhanova-Slavskaya, A. V. Brushlinskiy] / S. L. Rubinshteyn. – M.: Pedagogika, 1989. – T. 1. – 1989. – 485 s.
8. Tymchuk M. V. Fizychnye vykhovannia pidlitkiv u pozaklasnii roboti zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv / M. V. Tymchuk, H. A. Kolomojets, Yu. Ye. Dokukina. – Kirovohrad, Imeks-LTD. – 2014. – 242 s.
9. Tymchuk M.V. Fizychnye vykhovannia starshykh pidlitkiv u protsesi sportyvnykh ihor u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh / M.V. Tymchuk // Suchasnyi vykhovnyi protses: sutnist ta innovatsiinyi potentsial Materialy zvitnoi naukovy-praktychnoi konferentsii. – Ivano-Frankivsk, NAIR. – 2013. – S. 437-440.

Медведева І.М.

доктор пед. наук, професор, НПУ імені М.П. Драгоманова.

Радзієвський В. П.,

доцент кафедри фізичного виховання і здоров'я

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця.

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ЗВО

У статті розкрито особливості навчання студентів – медичних ВНЗ з урахуванням їх майбутньої професійної діяльності. Представлено визначену на основі аналізу та результатів проведених наукових досліджень структуру методики розвитку фізичної працездатності студентів – майбутніх лікарів на заняттях з фізичного виховання. Розкрито спрямованість та зміст навчального процесу з фізичного виховання майбутніх лікарів, який обумовлено соціальними вимогами та фізичною готовністю студентів до майбутньої професійної діяльності.

Ключові слова: структура, методика, складова, засоби, методи.

Медведева И.М., Радзиевский В.П. Методика развития физической работоспособности студентов медицинских ВУЗов. В статье раскрыты особенности обучения студентов медицинских ВУЗов с учетом их будущей профессиональной деятельности. Представлена определенная на основе анализа и результатов проведенных научных исследований структура методики развития физической работоспособности студентов - будущих врачей на занятиях по физическому воспитанию. Раскрыта направленность и содержание учебного процесса по физическому воспитанию будущих врачей, который обусловлен социальными требованиями и физической их готовностью к будущей профессиональной деятельности.

Ключевые слова: структура, методика, составляющая, средства, методы.

Medvedeva I.M., Radzijevisky V.P. Methods of development of physical working students of medical higher education institutions. The article describes the peculiarities of teaching students - medical universities with regard to their future professional activity, presents defined methodology structure of teaching the technologies of physical working capacity development of students - future physicians at physical education lessons, based on the analysis, generalization and results of scientific researches. Focus and content of the educational process on the physical education of future physicians is revealed, which is conditioned by social requirements and physical readiness of students for future professional activity.

Structure of the educational process of physical education of students - future physicians consists of the following components:

Motivational and target orientation is the main component of the learning process and includes goal, tasks, functions and direction of physical training of students, which promotes the formation of conscious attitude motivation to the educational process of physical education, its means and independent motor activity trainings, the desire to constantly improve physical culture - health and sports skills.

Organizational and content component is aimed to the introduction of physical culture and health technologies aimed at strengthening health, increasing physical fitness and physical capacity of students, forming and upbringing students for life. In addition, this component determines the criteria for selecting the means and forms of physical education.

Diagnostic component of the training method is directed to the regular monitoring and diagnostics of the level of formation of students of theoretical knowledge, practical skills and abilities, level of physical preparedness and physical efficiency.

For the medical students the importance of a health culture, healthy lifestyle, and harmonious development of the physical qualities greatly increases due to the studying process peculiarities and specifics of the future medical profession. Conducted scientific research analysis shows that the most important among physical qualities for professional activity of future doctor is